

## Iz arhivskih fondov in zbirk

1.03 Kratki znanstveni prispevek

UDK 930.25(450Udine):624.2/.8(497.4Tolmin)"1321"

Prejeto: 20. 4. 2012

### O postavitvi lesenega mostu v okolici Tolmina (1321)\*

BRUNO FIGLIUOLO

dr., redni profesor za zgodovino srednjega veka

Università degli Studi di Udine, Dipartimento di Storia e Tutela dei Beni Culturali, Palazzo Caiselli,

V.lo Florio 2/b, IT-33100 Udine

e-pošta: bruno.figliuolo@uniud.it

#### IZVLEČEK

V videmskem državnem arhivu se nahaja zanimiva, javnosti doslej neznan listina iz leta 1321 o naročilu za postavitve mostu v bližini vasi Modreje pri Tolminu. V njej nastopajo isti protagonisti kot v leto in pol starejši listini, ki govori o pregledu dokončanega mostu, in je bila objavljena že sredi 19. stoletja. Naročnik gradnje je bil Nikolaj, sin Mussala iz čedajske plemiške družine ogledjskih fevdnikov, ki izvira iz istrskega Kaštela. Tako Nikolaj kot njegovi predniki so imeli več posesti v Furlaniji in Slovenski Benečiji, pa tudi na Gorškem. Postavitve mostu je bil zaseben projekt, precej drag, njegov namen oz. smisel pa iz listin ni razviden. Prav tako ostaja nepojasnjena najpomembnejša dilema, točna lokacija mostu, saj navedbe v listinah o tem odpirajo več vprašanj kot nudijo odgovorov; v članku navedena hipoteza je le ena od možnosti.

KLJUČNE BESEDE: most pri Tolminu, Čedad, patriarhov fevdnik, čedajska rodbina iz Kaštela, srednji vek

#### ABSTRACT

##### ON THE BUILDING OF THE WOODEN BRIDGE NEAR TOLMIN (1321)

In the State Archives of Udine is an interesting and thus far publicly unknown deed from 1321 ordering the building of a bridge close to the village of Modreje near Tolmin. The deed identifies the same protagonists as those identified in another deed written a year and a half later describing the inspection of the bridge upon its completion. This latter deed was previously published in the mid-19<sup>th</sup> century. The building of the bridge was commissioned by Nikolaj, a son of Mussal from the Cividale noble family. Originally from Kaštel in Istria, the family belonged to the Patriarch of Aquileia's liegemen. Nikolaj and his predecessors owned several properties in Friuli, Venetian Slovenia and the GorisKO region. The building of the bridge was a private and a rather expensive project, yet the reason for its construction was not revealed in the deeds. The deeds also fail to explain the most important issue – the exact location of the bridge – posing more questions than answers in that respect. The hypothesis suggested in the article is just one of the options.

KEY WORDS: bridge near Tolmin, Cividale, feudal lords of the Patriarch of Aquileia, Cividale family from Kaštel, the Middle Ages

\* Prísrečno se zahvaljujem kolegu Dragu Trpinu iz Nove Gorice za številne nasvete in pomoč pri identifikaciji več slovenskih krajev.

Prevedel: Drago Trpin.

V Čedadu sta se nekega majskega dne lera 1321, neugotovljivega zaradi poškodbe na listini, ki nam posreduje to dejanje, pred notarjem Landucijem iz Čedada sestala Peter iz Kozce kot skrbnik Nikolaja, pokojnega Mussata iz Čedada,<sup>1</sup> na eni ter zidarski mojster Jakob, sin rajnkega mojstra Leonarda iz Premarjaga na drugi strani. Namen njunega srečanja je bil skleniti pogodbo o izgradnji mostu v okolici Modrejc, manjše vasi ob Soči 3 km južno od Tolmina. A preden analiziramo določbe, je seveda potrebno prebrati vsebino dokumenta.

### [Čedad, 1321 maj 1–15.]

Original [A]: Državni arhiv v Vidmu (Archivio di stato di Udine = ASU), Notarske listine (Pergamene Notarili), škarla 1, št. 7. Listina 798 x 191 mm, v slabo ohranjenem stanju zaradi madežev od vlage in velike luknje vzdolž zgornjega dela, ki onemogoča branje številnih besed.

*In [nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem Millesimo] Trecentesimo Vigesimo Primo, indictione quarta, [die ... in] trante [mense] Mayo, in Civitate [Austriacae, ante] domum Iohannis Rubey, apud Portam Brossanam, presentibus] Zerolino advocato Civitatis [sic] ecclesie, ...] yno fabro dicto Del Duch, de Grupignano, Thomado Versa, hospite de Porta Brossana, Awrilo muratore quondam Wargendy de Premeryacho, Civitate comorante, Zergna precone Civitatis, Federico filio Mitusse de Sancto Georio, Mychaelo muratore de Civitate, testibus, et aliis. Petrus de Cozza, massarius Nicolai quondam Mussati de Civitate, ex parte una, et magister Iacobus quondam magistri Leonardardi de Premeryacho, ex parte altera, in hoc pacto et in hac conditione convenierunt, videlicet: quod dictus [magister Iacobus] favere promisit et [...] sive de [lapidibus] supra [fluvium] ... in per]tinenciis Modreje, perpetuo dura[...], amplum sive largum per quem conduci valeat unus currus expedite cum uno bubulco eunte penes boves vel currum, cum spondis altis usque ad cingulum hominis comunalis. Et hoc pro precio et foro decem et septem marcharum denariorum aquilegensis monete et decem congiorum vini, computando quatuor marche denariorum quas idem magister Iacobus confessus extitit et contentus se habuisse ac integre recepisse super solutione partis precii supradicti. Residuas vero tredecim marchas dictus*

*Petrus sibi dare promisit et stetit in terminis infrascriptis, videlicet: quatuor marchas usque ad exitum mensis iunii proximi venturi; alias quatuor usque ad primum die mensis augusti tunc subsequenti; reliquas vero quinque marchas<sup>2</sup> sive residuum solutionis precii supradicti, immediate post compleccionem pontis supradicti. Et ultra hoc, dictus Petrus promisit et stetit dicto magistro Iacobo omnia preparamenta et feramenta que fuerint oportuna ad faciendum pontes lignorum et armaturas nec non lapides et maltum, qui et que fuerint necessarij et necessaria in operatione pontis supradicti; et sufficienter expensas sibi et magistris qui secum erunt in operatione; et omni die duos manuales teneatur sibi dare dictus Petrus suis propriis expensis. Ita tamen quod, si de dicto ponte quoquomodo aliquod defecerit in defectu magisterii usque ad viginti annos, quod dictum defectum sepe dictus magister Iacobus supplere debeat et teneatur suis propriis honoribus et expensis. Promittentes dicte partes vicissime inter se pro utraque parte solempni stipulatione interveniente, omnia et singula in hoc instrumento contenta perpetuo firma, grata et rata habere atque tenere, sub pena centum librarum veronensium parvulorum, qui lotiens peti et exigi possit cum effectu quotiens comictetur in ipsam. Et ea soluta vel non, presens tamen instrumentum in omnibus et per omnia stabilem semper obtineat firmitatem. Pro quibus omnibus accendendis et firmiter observandis, pro dicto magistro Iacobo Paulinus et Awrilus testi superius nominati fideiussores extiterunt; pro dicto vero Petro, Zerolinus testis predictus extitit fideiussor.*

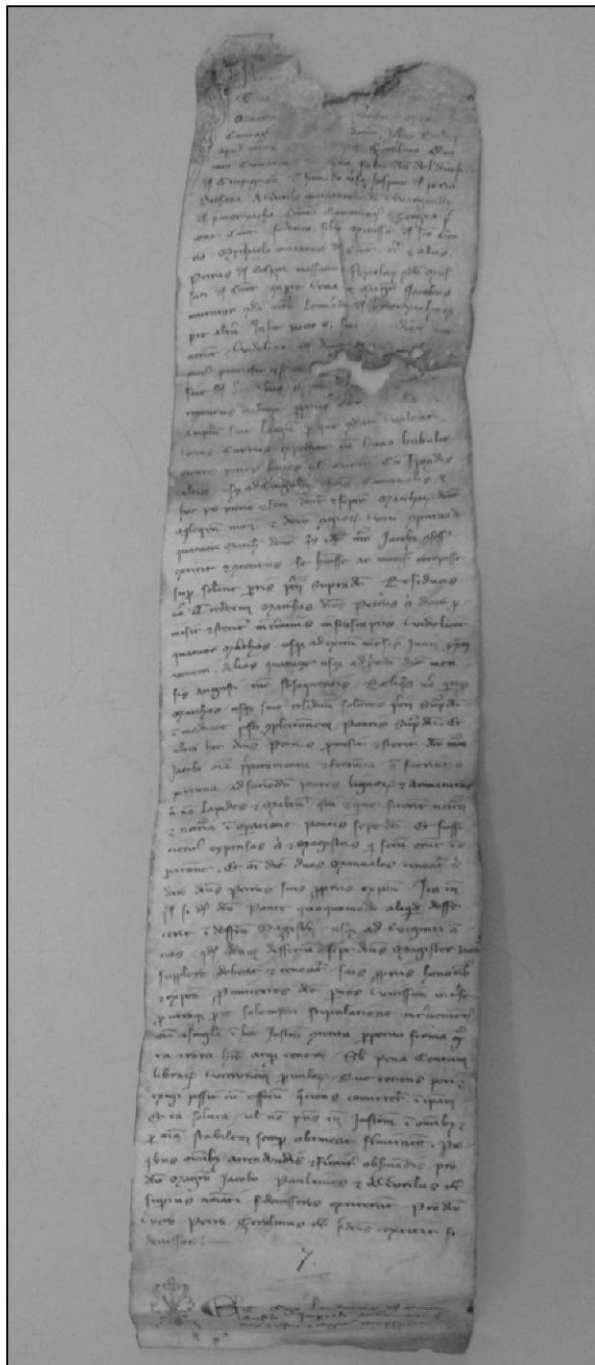
*(S) Et ego Landucius de Civitate Austria, imperiali auctoritate notario publico, dictis interfui et rogatus scripsi.*

Za predvideni most natančna lokacija ni določena, saj se dokument omejuje na bližino Modrejc. Nekaj več je mogoče sklepati na podlagi drugega dokumenta, o katerem bo govor v nadaljevanju. Narejen naj bi bil iz lesa, določeni deli pa železni in zidani. Bil naj bi dovolj širok za prehod voza z volovsko vprego in voznikom ob strani in zaščiten ob straneh z ograjo, ki naj bi vozniku segala vsaj do pasu; očitno je bil most namenjen tudi ali zlasti prevozu blaga. Pogodbena cena za postavitev je bila visoka, primerljiva s ceno dveh hiš v mestu ali več dobrih zemljišč, povrhu pa še stroški gradbenega materiala, vzdrževanje mojstra Jakoba in vseh pomočnikov, potrebnih za uspešno dokončanje del, ter nazadnje še 10 kvincev vina. To je bil torej velik finančni vložek naročnika.

Ta je bil Nikolaj, sin rajnkega Mussata, ki je bil sin Luigina iz Kaštela na Hrvaškem, tik ob slovenski meji. Družina se je preselila iz Istre v Čedad že vsaj nekaj generacij prej. Že Luigino, fevdnik oglejskega

<sup>1</sup> Peter iz Kozce je bil nedvomno sposoben upravitelj z veliko finančnih sredstev. Prvega marca istega leta mu je Filippino della Torre, predstojnik kolegialnega kapitulja sv. Marije iz Čedada, prodal za eno leto desetino od žira v različnih krajih na območju Nadiskih dolin za 25 denarijev od kmetije in znatno vsoto 32 mark v celoti ASU, ANA, 669/8, f. 45R-v; v naslednjem letu je zabeležen kot lastnik nekega vinograda »supra monte de Cingelva« (prav tam, 675, fasc. n. n., f. 64V, iz 16.X.1322).

<sup>2</sup> sledi ~~magister~~.



patriarha, od katerega je prejel leta 1267 dve hubi v kraju *Sactocani* in dve v Turjaku<sup>3</sup> kot grajski fevd,<sup>4</sup> v letu 1277 *«ad rectum et legale feudum»* pa še dve kmetiji v Morteglianu, se je dal po svoji smrti 2. januarja 1278 položiti k večnemu počitku pri kolegiatnem kapitulju v mestu ob Nadiži.<sup>5</sup> Sin Mussato, umrl 4.

septembra 1304, pa se je raje dal pokopati v čedadjskem samostanu bratov pridigarjev. Poleg tega da je imel nekaj fevdov od oglejske cerkve onstran Soče, v Pierisu, Fiumicellu in domačem Kaštelu, je bil odlikovan še z nazivom glavar *sive gastaldus* v Tržiču,<sup>6</sup> njegova družina je prejela tudi od spilimberških plemičev vazalske beneficije, Mussato pa si jih je dal leta 1292 znova potrditi od Valterpertolda Spilimberškega.<sup>7</sup> Leta 1285 se je poročil z Lucardo, tedaj vdovo po Giovanniju de Portisu in materjo malih Katarine in Adalmotte, ki mu je ob soglasju skrbnikov obeh hčera Giovannija de Zuccola, Giovannija de Portisa in Quoncija di Birbicio de Portisa prinesla za doto sedem celih in delnih kmetij v Kozci ali neposredni okolici (vse patriarhovi fevdi), eno v bližnjih Čišnjah, fevd opatije sv. Marije v Dolini ter še eno v Ibani.<sup>8</sup> Leta 1296 je utrdil patrimonialno navzočnost svoje rodbine v Morteglianu, tako da je za 11 mark in 32 denarijev tam kupil dve kmetiji in pol, prvotno podeljeni *«iure recti et legalis feudis»* od patriarha.<sup>9</sup> Njegov sin Nikolaj je umrl 11. januarja 1334 in je bil pokopan prav tako pri dominikancih v mestu.<sup>10</sup> Urednik izdaje čedadjskih nekrologov zaradi premalo poglobljene uporabe dokumentacije, kar se mu večkrat primeri, ni našel sorodstvene povezave Nikolaja s Kandidom, sinom Mussata iz Kaštela, za katerega iz drugih virov vemo, da je bil njegov brat, ki je umrl 17. maja 1308 in je pokopan v samostanu čedadjskih dominikancev; pri njem je, kot vidimo, ob očetovem imenu naveden tudi kraj izvora rodbine, to pa dodatno napeljuje na povezavo obeh bratov z Luiginom iz Kaštela.<sup>11</sup> Poleg tega da je bil Nikolaj sorodstveno povezan z de Portisi, eno najvidnejših rodbin v Čedadu, je združil v svojih rokah veliko bogastva, kot je mogoče sklepati po nekaterih notarskih spisih, v katerih nastopa v glavni ali stranski vlogi;<sup>12</sup> in če so-

<sup>3</sup> BCU, FP, ms. 1228/III, št. 4 iz 13. X. 1267 (= *Thesaurus Ecclesiae Aquilejensis opus saeculi XIV*, št. 360, str. 175) in št. 7 iz 15. IX. 1277.

<sup>4</sup> feudo d'abitanza (op. prev.).

<sup>5</sup> *I libri degli anniversari*, I, str. 206.

<sup>6</sup> Prav tam, II, str. 677. Podelitev za grajski fevd v Kaštelu sega v 26. avgust 1292. 8. oktobra 1299 je od patriarha prejel podelitev *«de iuribus suis»* (*Thesaurus Ecclesiae Aquilejensis*, cit. oz. št. 879, str. 292, in št. 690, str. 257).

<sup>7</sup> *Atti della Cancelleria dei Patriarchi di Aquileia*, str. 54, 16. XII. 1292.

<sup>8</sup> BCU, FP, ms. 1228/III, št. 9, 19. II. 1285. Dote je bila deležna tudi neka služkinja Margirussa s hčerko Dispeto in sinom Mattiussom. Dne 6. XII. 1289 in znova 10. V. 1298 se pojavlja kot priča v aktih, sklenjenih v Čedadu: gl. *Le carte del monastero di S. Maria in Valle di Cividale*, št. 159, str. 263 in št. 199, str. 356.

<sup>9</sup> BCU, FP, ms. 1227/I, št. 53, iz 29. XI. 1296.

<sup>10</sup> *I libri degli anniversari*, cit., II, str. 535.

<sup>11</sup> Prav tam, str. 605.

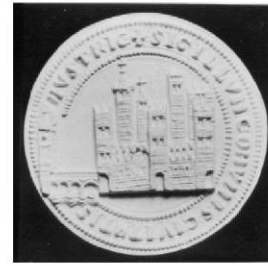
<sup>12</sup> Dne 10. maja 1305 nastopa Nikolaj, sin pokojnega Mussata iz Čedada, kot priča v nekem aktu, sklenjenem v Čedadu, v katerem so protagonisti člani družine Canussio in v katerem je kot druga priča omenjen eden od de Portisov:

dimo po lokacijah družinskih posesti, je moral imeti velike interese v spodnji Furlaniji, v Nadiških dolinah in onstran Soče, od Tolmina do Kaštela. Pa ne le to, dobršen del posesti, ki jih je pridobil, je bil fevdalne narave. Nekega žal neznanega leta je od Majnharda Strassolda prejel »iure recti et legalis feudis« dve kmetiji v Morteglianu nedaleč od Vidma; 1. julija 1323 pridobi nekaj posesti »iure feudi domini patriarche« v Basaldelli, prav pred vrati Vidma.<sup>13</sup> Seveda je sodil med aristokrate, saj se je 6. marca 1310 pred goriškim grofom Henrikom in patriarhovim glavarjem na neki slovesnosti zavezal k enoletnemu premirju s Henrikom, sinom pokojnega gospoda Warette iz Čedad.<sup>14</sup> Tako ne preseneča, da je gojil plemiški način življenja, kar dokazuje npr. dejstvo, da se je leta 1321 Filip, sin pokojnega Ossalca iz Saciletta, izjasnil kot njegov dolžnik za dobrih 38 mark »pro uno dextrerio pili grisii«, ki mu ga je

treba je reči, da sta bili to dve najvplivnejši rodbini v mestu (ASU, ANA, 669/5, ff. 101v–102r). Dne 30. avgusta istega leta je skupaj z bratom Kandidom v sporu z Bertoldom iz Fojde za kmetijo v Orzanu (prav tam, f. 155v). Dne 29. novembra 1306 je bil neki notarski akt zapisan v vinski kleti njegove hiše (BCU, FP, ms. 1227/I, nn. 86 in 87). 19. aprila 1310 se pod kaznijo 100 zlatih funtov skupaj z Ulvinom Canussiom zaveže čedajškemu gastaldu Pellegrinu »conducere ad rationem Franciscuttum quondam Jacobi de Castrovenere«, ki se je onečastil z zločinom (ASU, ANA, 669/12, f. 16r). 12. oktobra istega leta priznava, da dolguje 20 beneških soldov arhidiaconu Concordie Ottonellu iz Čedad; dva tedna kasneje, 26. oktobra, se pojavi v sporu s Filipom, sinom pokojnega Quoncia del Portisa (prav tam, 669/12, f. 184r–v in f. 197v). Dne 16. avgusta 1312 je v svoji hiši pred pričami, med katerimi je bil Utissio de Portis, sklenil pogodbo z Adalmotto, vdovo po Giovanniju de Portisu, in njenim sinom Friderikom ob soglasju drugih dveh sinov, Henrika in Filipa, o nakupu neke brajde pred vrati sv. Silvestra v Čedadu za 32 oglejskih mark (BCU, FP, ms. 1228/II, št. 10). Prav 1321., v letu postavitve mostu, ki je predmet obravnave, je od Viljema iz Basaldelle dobil na posodo 7¾ marke (ASU, ANA, 669/8, f. 8r), 9. decembra 1329 pa je za 9 oglejskih mark kupil kmetijo v kraju Čišnje (BCU, FP, ms. 1228/III, št. 3, nepaginirano). Dne 22. marca 1321 je bil postavljen za skrbnika Giacomini hčerki Marghirussi in dedičem Friderika de Portisa (ASU, ANA, 669/8, f. 65r–v). Zagotovo ga je treba enačiti s tistim Nikolajem Mussatinjem iz Čedad, ki je umrl januarja 1334 ter čigar otroci in dediči so dobili za skrbnika (ne po naključju) plemenitega gospoda Filipa, sina pokojnega Giovannija de Portisa, kot pričata dokumenta, datirana 21. 7. in 28. 12. 1334; nanašata se (ravno tako ne po naključju) prvi na hiše pri mestnih vratih Brossana in drugi na posesti v Morteglianu: prim. BCU, FP, ms. 1227/I, št. 184, in I *Protocolli di Gabriele da Cremona*, št. 250, str. 387.

<sup>13</sup> ASU, ANA, 677, neoštevilčen fasc., za XIV stol., f. 12r, in 681, neošt. fasc., notar Pietro Grudignano, f. 33r–v.

<sup>14</sup> ASU, ANA, 669/12, ff. 40v–41r; dopolnjena z dodatnimi vzajemnimi zagotovili, sklenjenimi naslednjega dne (prav tam, ff. 41v–42r).



Odtis pečata mesta Čedad iz 14. stoletja, na katerem je viden Hudičev most čez Nadižo.

prodal.<sup>15</sup> Ni pa razvidno, da bi Nikolaj opravljal kakšne pomembne javne službe, vsaj ne v času gradnje mostu (srečamo ga le kot navadnega člana mestnega sveta med militi v letih 1328 in 1329);<sup>16</sup> gradnjo si je torej treba predstavljati kot drag zasebni projekt. Most je imel 20-letno garancijo gradbenega mojstra, plačilo pa je bilo dogovorjeno na naslednji način: 4 marke vnaprej, 4 v naslednjem mesecu juniju 1321, naslednje 4 v avgustu istega leta ter zadnjih 5 ob izročitvi.

Dela so potekala približno leto in pol in končno je bil novembra 1322 objekt pripravljen za pregled. Dne 14. istega meseca so se torej zastopniki naročnika, Peter iz Kozce in drugi, pojavili na mostu v družbi čedajškega notarja Štefana Candelarija, da bi preverili njegovo skladnost s pogodbenimi določbami, podpisanimi leto prej. Nadzor je potekal brez navzočnosti druge strani, saj je očitno, da se dogovorjenega srečanja nista udeležila ne mojster Jakob iz Premarjaga, ki si ga moremo predstavljati kot glavnega konstruktorja oz. tesarskega arhitekta, ne njegov izbrani zastopnik, notar Henrik iz Čedad. Na ogledu so bile zabeležene nekatere pomanjkljivosti: predvsem je bil most ožji, ograja pa nižja, kot je bilo določeno v podpisani pogodbi, saj je segala le do višine podlahti: »Ex utraque parte muri in amplo deficiebat unus passus muri pro parte, sicut signatum fuit a principio pontis nusquam factus fuerat per Nicolaum quondam Michaelis Pocharelli de villa Tulmini, qui pactum fecit huiusmodi: et sponde non erant usque ad illud prout ordinatum fuerat, nec expediebat immorare pontem, et sponde non tangebant neque usque ad braytum in mayori parte

<sup>15</sup> (»za sivodlakega jezdnega konja«, kakršne so uporabljali plemiči; op. prev.); ASU, ANA, 669/8, f. 155r–v, iz 3. VII. 1321

<sup>16</sup> Museo Archeologico Nazionale v Čedadu, Archivio Municipale di Cividale, G02-18, II fasc., ff. 1r, 5v in 7r. Gre namreč za register, ki zajema le obdobje 1328–1341 in se izkaže kot najbolj nepopoln za leta 1330–1332. Zahvala Elisabetti Scarton za podatek. V letu 1321 sta na primer gastald in vicgastald v Čedadu Jakob di Ronco in Folcherio Savorgnan (ASU, ANA, 669/8, f. 60r–v).

*pontisa*. Dokument se nedvomno nanaša na nek natančnejši dogovor, ki ni ohranjen in je očitno nastal med obema poznanima notarskima aktoma, vsebuje pa podrobnejša določila o lastnostih objekta: v izgubljeni izvršilni določbi je bilo namreč določeno »quod pons debebat tendi usque ad quandam nucem, et lapis frangi et faveri lagum ibis. To pomeni, da je šlo za kombinirano izdelavo, na zidane stebre je bila položena lesena vozna podlaga. Grede so bile seveda pritrjene s klini, spoji ali vezmi iz železa, z materialom, ki so ga zaradi njegove visoke cene redko uporabljali, pa vendar je bil na tem območju zaradi bližine trgovske poti za prevažanje železa, ki je potekala po dolini Bele (Canal di Ferro), dosegljiv po dokaj ugodni ceni. Prav tako ni primanjkovalo ne lesa niti kamena.<sup>17</sup> Med pogodbenimi določbami je bilo namreč izrecno navedeno, da je naročnik dolžan mojstru priskrbeti »omnia preparamenta et feramenta que fuerint oportuna ad faciendum pontes lignorum et armaturas, nec non lapides et mallams.

Predvsem pa, kot je navedeno v dokumentu o nadzoru, je bil most postavljen »*ultra Isoncium, post Tulinimum*«<sup>18</sup> proti Sv. Martinu: kraju, ki ga ni mogoče zanesljivo identificirati. Če bi bil most postavljen na Soči, verjetno ne bi manjkala natančnejša in izrecna navedba lokacije, pa tudi ker v dokumentu nastopajo zlasti priče iz Modrejc ter bližnjih Čiginja in Podmelca, avtorja tega članka to napeljuje k domnevi, da je bil objekt postavljen na Idrijci na izlivu v Sočo. Na drugi strani pa dejstvo, da naj bi bila stara tolminska župnija posvečena sv. Martinu (kasneje znana kot sv. Urh na pokopališču), ki stoji prav nasproti vasi Volče, ne dovoljuje izključiti možnosti, da je bil most zgrajen prav na Soči; pa vendar je treba povedati, da so Volče za tistega, ki prihaja iz Kobarida, pred in ne *post Tulinimum*. Verjetneje je, da bi bilo v takem primeru tudi navedeno, da je most v bližini Volč, ne pa Modrejc. Poleg tega toponima Sv. Martin ne spremlja navedba, da gre za župnijo ali cerkev, kot je bilo v tem času v navadi, če je šlo za verski objekt. Ob koncu poskusimo še pokazati, kako nesmiseln bi bil naslednji potek poti, ki pripelje v slepo ulico: nadzorniki bi prečkali Sočo na edini prehodni točki pri Kobaridu, nadaljevali mimo Tolmina, da bi prišli na novi most, domnevno postavljen čez Sočo blizu današnjega Mosta na Soči v smeri Modrejc ter naprej proti Volčam in sv. Martinu.

## Viri in literatura

### Viri

#### Archivio di stato di Udine (ASU):

- Pergamene Notarili (PN)
- Archivio Notarile Antico (ANA).

#### Biblioteca Civica di Udine (BCU):

- Fondo Principale (FP), manoscritto (ms).

#### Museo Archeologico Nazionale – Cividale:

- Archivio Municipale di Cividale.

### Tiskani viri

*Atti della Cancelleria dei Patriarchi di Aquileia (1265–1420)*, I. (ur. Ivonne Zenarola Pastore). Udine 1983 (Pubblicazioni della Deputazione di Storia Patria per il Friuli; 12).

Bianchi, Giuseppe: *Documenti per la storia del Friuli dal 1317 al 1325*. Udine 1844.

*I libri degli anniversari di Cividale del Friuli*. I–II (ur. Cesare Scaloni). Roma 2008 (Fonti per la Storia della Chiesa in Friuli. Serie Medievale; 6).

*I Protocolli di Gabriele da Cremona notaio della Curia patriarcale di Aquileia (1324–1336, 1344, 1350)* (ur. Andrea Tilanti). Roma 2006 (Storia della Chiesa in Friuli. Serie Medievale; 1).

*Le carte del monastero femminile di S. Maria in Valle di Cividale (secoli XI–XIII)* (ur. Elena Maffei v sodelovanju z Attiliom Bartoli Tangel in Daniele Maschio). Roma e Udine 2006 (Istituto Storico Italiano per il Medioevo. Fonti per la Storia dell'Italia Medievale. Regesta Chartarum; 56 : Istituto Pio Paschini Udine. Fonti per la Storia della Chiesa in Friuli; 9).

*Thesaurus Ecclesiae Aquilejensis opus saeculi XIV*. Udine 1847.

### Literatura

Coppola, Giovanni: *Ponti medievali in legno*. Roma - Bari 1996.

<sup>17</sup> O gradbenih tehnikah v tem času in s tem povezanih ekonomskih vidikih gradbenih podjetij glej Coppola: *Ponti medievali in legno*.

<sup>18</sup> Dokument, ki izpričuje nadzor, je objavljen v Bianchi: *Documenti per la storia del Friuli*, št. 329, str. 548–549.

---

**Riassunto**


---

**SULLA COSTRUZIONE DI UN PONTE IN LEGNO NEI PRESSI DI TOLMINO (1321)**

La pergamena che qui si pubblica, in cattivo stato di conservazione e difficilmente leggibile in alcuni punti, è un documento molto raro nel suo genere. Si tratta di un atto notarile nel quale si fissano le norme contrattuali per la costruzione di un ponte, da erigersi nei pressi di Tolmino. L'interesse che la notizia riveste è molteplice:

non solo, infatti, il ponte viene esplicitamente costruito a scopi commerciali, giacché deve essere largo abbastanza da consentire il passaggio di un carro; ma di esso si descrivono i materiali da utilizzare, la tipologia costruttiva e i costi e le modalità di pagamento previste. Il documento, unitamente a una seconda testimonianza sul medesimo ponte, già edita, in cui esso l'anno successivo viene per così dire collaudato, consente anche di avanzare ipotesi piuttosto fondate sulla sua esatta ubicazione.

**Komentar prevajalca**

Prispevek profesorja za zgodovino srednjega veka na videmski univerzi Bruna Figliuola, ki je pred kratkim v videmskem državnem arhivu našel doslej neznan listino iz prve polovice maja 1321 in ki je objavljen v tej številki Arhivov, se omejuje na objavo njenega besedila in predstavitev glavnega protagonista. Nakaže sicer tudi dileme, ki jih najdena listina odpira, vendar se mi zdi potrebno nanje dodatno opozoriti.

Obravnavana listina vsebuje dogovor med zastopnikom naročnika Nikolaja iz Čedadada in gradbenim mojstrom Jakobom iz Premarjaga kot izvajalcem o izgradnji mostu v bližini Modreje pri Tolminu. Zaradi poškodbe listine ne vemo, katero reko naj bi prečkal. V nadaljevanju obdelave listine se je kmalu izkazalo, da je v tesnem sorodstvu z neko drugo, objavljeno že leta 1844 v Bianchijevih Documenti per la storia del Friuli. Slednja govori o pregledu novo postavljenega mostu 14. novembra 1322 s strani zastopnika naročnika, že omenjenega Nikolaja iz Čedadada. Kot izvajalec se navaja ravno tako že omenjeni mojster Jakob iz Premarjaga. Med obema listinama je preteklo leto in pol, torej čas, v katerem je bil projekt udejanjen. Listina iz 1322 sicer navaja lokacijo zgrajenega mostu, vendar preveč nejasno oz. dvomno: *ultra Isontium, post Tolminum, versus S. Martinum*. V stroki je prevladala razlaga o mostu preko Soče v bližini tolminske župnijske (danes pokopališke) cerkve sv. Urha, sprva posvečene sv. Martinu. Čeprav gre za nekoliko svobodno razumevanje opisa lokacije, se zdi sprejemljiva. V povsem novo luč pa ta problem postavi listina iz 1321, ki govori o postavitvi v bližini Modreje, kar je s sedanjo razlago nezdržljivo. Vprašljivo postane razumevanje izraza *ultra Isontium*, ki lahko pomeni čez Sočo ali tudi onstran (na levem bregu) Soče. Slednje napeljuje k razlagi zapisa v smislu poti po levem bregu naprej od Tolmina proti sv. Martinu (v Avčah?): v tem primeru je most prečkal Idrijco pri Mostu na Soči. Na bližino Modreje nakazuje listina iz 1322 z navedbo prisotnih pri nadzoru, ki so bili večinoma prav od tam. Po drugi strani pa ob taki interpretaciji čudi, da ne bi bila izrecno imenovana reka Idrijca, na kateri naj bi bil most postavljen. Vprašljivo je tudi enačenje sv. Martina z vasjo Avče, po dosegljivih podatkih (cerkveni šematizem iz 1971, Höflerjevo Gradivo) je bila takajšnja cerkev postavljena šele ob koncu 15. stoletja.

Skratka, odkritje dodatnega vira o mostu v okolici Tolmina ni prineslo odgovora, pač pa odprlo vprašanja v zvezi z doslej prevladujočim prepričanjem o njegovi lokaciji.

*Drago Trpin*